

▲ Theater aan de Rijn aan de Rijnstraat 42.

Angst voor belediging van 'bevriend staatshoofd'

In de voormalige loge van de vrijmetselaars in een nis in de Rijnstraat in hartje Arnhem bracht Toneelgroep Theater ooit pittig toneel met maatschappijkritiek. Op een dag in 1967 kregen de politici angstvisioenen over demonstraties van links met borden met teksten als 'Johnson Moordenaar' voor het Theater aan de Rijn. Zakelijk leider en acteur Hans Croiset vertelde er later smakelijk over. Steen des aanstoots was de voorstelling *MacBird* uit 1967, een satire van Barbara Garson op de Amerikaanse president tijdens de Vietnamoorlog. „Ik kreeg vlak voor de opvoering een telefoontje van het gemeentebestuur. Dat was bang voor belediging van een bevriend staatshoofd.” Croiset antwoordde teatraal: „Als u *MacBird* verbiedt, dan verbiedt u mij ook.” Na de première bleef het echter doodstil rond de Rijnstraat. Croiset: „Geen haan die er naar kraaide.”

Het theater was ooit een woonhuis met flinke tuin met een kelder uit de zeventiende eeuw. In 1869 kocht vrijmetselarij De Geldersche Broederschap alles op om er stapsgewijs een loge van te maken. De jubelende trapgevel in de stijl van de neorenaissance stamt uit 1886. De broeders probeerden daarmee de pronkgevel van het huis op nummer 41 te evenaren waarin nu modezaak Costes zit.

In de jaren 20 van de vorige eeuw trok de Volksuniversiteit in het pand. Die universiteit werd gepropageerd als onderwijsvorm zonder drang tot presteren. Het Nederlands Astrologisch Gezelschap gaf er uitleg over het oneindige heelal. De bovenzaal had een blauw plafond vol sterrenbeelden.

Wie de steeg naar de Volksuniversiteit insloeg, passeerde terloops het huis van de joodse familie De Groot op 43, tegenwoordig een leegstand winkelpand. In het Amerikaanse Holocaust Memorial Museum, dat de slachtoffers van

Verliefd op Arnhem

Wekelijks tekent Dick Caderius van Veen een pand met een verleden. Harry van der Ploeg zorgt voor de historische context.

de jodenvervolgung door de nazi's in de Tweede Wereldoorlog herdenkt, bevindt zich een film waarop de familie De Groot te zien is. Ontspannen wandelend in de Rijnstraat, in het voorjaar van 1941.

De kinderen Rachel en Louis fietsen door de steeg. Het gezelschap dook later onder op verschillende adressen. Meijer de Groot, zijn vrouw Sophia Swaab-de Groot en dochter Rachel werden verraden door een Nederlandse politiemann. Ze kwamen om in Auschwitz. Louis overleefde de oorlog, vocht in 1948 in de Arabisch-Israëliëse Oorlog en haalde daarna de familiefilms op bij De Booy's Fotohandel op de Jansplaats. Hij emigreerde naar Amerika.

Na Toneelgroep Theater en Theater van het Oosten kwam de toekomst van het gebouw even in het luchtledige terecht. Het schijnt dat er sloopplannen waren ten bate van appartementen of een grand café. Productiehuis De Nieuwe Oost heeft nu de beschikking over een volledig vernieuwd theater met een rode futuristische uitbouw van architectenbureau NEXIT. Die glazen uitbouw is mooi te zien vanaf het aardvarken dat op een heuvel aan de achterzijde van het theater ligt bij cultureel centrum Rozet. Het is de nieuwe entree van Theater aan de Rijn in combinatie met een foyer en een trappenhuis. Met deze gedurfde 'wederopstanding van het uitgewoone gebouw' won NEXIT de Willem Diehlprijs 2017.